ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ 7ης ΕΙΔΙΚΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΗΣ 7ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2026
(Ζ΄ ΘΕΡΙΝΟ ΤΜΗΜΑ)

ΜΕΛΗ: Σωτηρία Ντούνη, Πρόεδρος, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νικολέτα Ρένεση, Ιωάννης Βασιλόπουλος, Άννα Παπαπαναγιώτου, Ιουλία Παπαθεοδώρου και Μαρία Μωυσιάδου, Σύμβουλοι.
ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ: Ευαγγελία Σεραφή, Αντεπίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο.
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Σταυρούλα Τσάλα, Επίτροπος στην Υπηρεσία Επιτρόπου "Γραμματεία" του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
Η ΕΙΣΑΓΟΜΕΝΗ ΓΙΑ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΔΙΑΤΑΞΗ

«Άρθρο ν
Άρση των μειώσεων λόγω απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης στις συντάξεις των επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016

Από την 1η Σεπτεμβρίου 2026, οι διατάξεις της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998 (Α΄ 57) και των παρ. 2 και 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 (Α΄ 120), παύουν να ισχύουν για τα πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (Α΄ 85).

Αθήνα, 24 Αυγούστου 2026

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΙΕΡΡΑΚΑΚΗΣ

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ»

Το ως άνω σχέδιο διάταξης, μαζί με την Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης (ΑΣΥΡ) και την, υπογραφόμενη από τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, από 24.8.2026, έκθεση του άρθρου 75 παρ. 3 του Συντάγματος, υποβλήθηκε για γνωμοδότηση στο Ελεγκτικό Συνέδριο στις 26.8.2026 με το ΥΠΕΘΟΟ 15/7/2026 ΑΠ:115967 ΕΞ 2026 έγγραφο του Υπουργού και του Υφυπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, ενώ διαβιβάσθηκε, περαιτέρω

με το 41318/Φ17/26.8.2026 έγγραφο της Υπηρεσίας Επιτρόπου στη Γενική Επιτροπεία της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου (μέσω του Ογδόου Τμήματος).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
Η ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Η Αντεπίτροπος της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, Ευαγγελία Σεραφή, διατύπωσε την ακόλουθη έγγραφη γνώμη:

1. «Εισάγεται ενώπιον της Ολομέλειας του Σώματος προς γνωμοδότηση, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 73 παρ. 2, 98 παρ. 1 περ. δ΄ του Συντάγματος, καθώς και αυτές των άρθρων 10 παρ. 1 και 36 περ. β΄ του ν. 4820/2021 «Οργανικός Νόμος του Ελεγκτικού Συνεδρίου και άλλες ρυθμίσεις» (Α΄ 130), σχέδιο διάταξης με τίτλο «Άρση των μειώσεων λόγω απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης στις συντάξεις των επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016», το οποίο πρόκειται να περιληφθεί στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών με τίτλο «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις Δημοσίου» και απεστάλη με το Α.Π. 115967 ΕΞ 2026/ΥΠΕΘΟΟ 15.7.2026/25.8.2026 έγγραφο του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών. Επί της ως άνω διατάξεως εκθέτουμε τα ακόλουθα:

2. Με την προτεινόμενη διάταξη επιδιώκεται η τροποποίηση της κείμενης συνταξιοδοτικής νομοθεσίας (παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998 και παρ. 2 και 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010) ως προς τις μειώσεις που επιβάλλονται στις συντάξεις των επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, όταν αυτοί εργάζονται ως μισθωτοί ή αυταπασχολούνται. Ειδικότερα, με την υπό γνωμοδότηση διάταξη ορίζεται ότι από την 1η Σεπτεμβρίου 2026 οι διατάξεις της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998 (Α΄ 57) και των παρ. 2 και 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 (Α΄ 120) παύουν να ισχύουν για τα πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (Α΄ 85), με αποτέλεσμα την άρση των μειώσεων που επιβάλλονται στις συντάξεις των επιζώντων συζύγων των ανωτέρω προσώπων λόγω της απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησής τους. Πιο συγκεκριμένα, αίρεται τόσο η προβλεπόμενη από την παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998 μείωση κατά 70% της καταβαλλόμενης σύνταξης σε περίπτωση απασχόλησης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα όσο και οι προβλεπόμενοι από τις παρ. 2 και 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 περιορισμοί σε περίπτωση απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα.

3. Δοθέντος ότι η εισαγόμενη ρύθμιση καταλαμβάνει συντάξεις του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, πολιτικών και στρατιωτικών, και δη συντάξεις που, σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, εξακολουθούν να καταβάλλονται από το Δημόσιο, και

ότι άπτεται του ύψους των καταβαλλόμενων στους επιζώντες συζύγους των προσώπων αυτών συντάξεων, καθόσον αίρει τις μειώσεις που επιβάλλονται σε αυτές λόγω απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης, η ως άνω ρύθμιση έχει συνταξιοδοτικό περιεχόμενο και συνεπώς εισάγεται παραδεκτώς προς γνωμοδότηση ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατά τα άρθρα 73 παρ. 2 και 98 παρ. 1 περ. δ΄ του Συντάγματος και 10 παρ. 1 του ν. 4820/2021 (βλ. ΕλΣυν Ολ. Πρακτικά 1ης Ειδ. Συν. του 2026, σκ. 7, 2ης Ειδ. Συν. της 29.3.2023).

4. Περαιτέρω, η υπό γνωμοδότηση διάταξη συνοδεύεται από την οικεία αιτιολογική έκθεση και την από 24.8.2026 ειδική έκθεση του άρθρου 75 παρ. 3 του Συντάγματος. Επισημαίνεται, επίσης, ότι, κατά το άρθρο 73 παρ. 2 του Συντάγματος, τα συνταξιοδοτικά νομοσχέδια πρέπει να είναι ειδικά, μη επιτρεπομένης, κατ' αρχήν, της παρείσφρησης συνταξιοδοτικών διατάξεων σε νομοθέτημα που αποσκοπεί στη ρύθμιση άλλων, μη συνταξιοδοτικών θεμάτων. Στην επιταγή αυτή συμμορφώνεται ο νομοθέτης και όταν οι θεσπιζόμενες συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις εντάσσονται σε ιδιαίτερο κεφάλαιο νομοσχεδίου περιέχοντος και άλλες ρυθμίσεις και στον τίτλο του νομοθετήματος γίνεται ειδική αναφορά στις συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις που αυτό περιλαμβάνει (ΕλΣυν Ολ. Πρακτικά 1ης Ειδ. Συν. του 2026, σκ. 9, 2ης Ειδ. Συν. της 12.6.2024, 1ης Ειδ. Συν. της 17.1.2024, 6ης Ειδ. Συν. της 22.11.2023, 4ης Ειδ. Συν. της 27.9.2023, 3ης Ειδ. Συν. της 3.4.2023, 1ης Ειδ. Συν. της 14.3.2023, 5ης Ειδ. Συν. της 12.12.2022, 4ης Ειδ. Συν. της 3.11.2022, 2ης Ειδ. Συν. της 17.3.2021). Κατ' ακολουθίαν, το νομοθέτημα, εντός του οποίου πρόκειται να περιληφθεί η υπό γνωμοδότηση διάταξη, πρέπει να συμμορφώνεται προς τις ανωτέρω απαιτήσεις.

5. Η υπό εξέταση διάταξη εντάσσεται στο πλαίσιο της ρυθμιστικής εξουσίας του κοινού νομοθέτη να μεταβάλλει για το μέλλον κείμενες συνταξιοδοτικές διατάξεις, με τη διαμόρφωση, ειδικότερα, των προϋποθέσεων και του τρόπου υπολογισμού των συντάξεων, κατ' αντικειμενικό τρόπο (πρβλ. ΕλΣυν Ολ. 1864/2019, σκ. VI). Σύμφωνα με την οικεία αιτιολογική έκθεση, η προβλεπόμενη, από 1.9.2026, άρση των μειώσεων που επιβάλλονται, λόγω απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης, στις συντάξεις των επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 αιτιολογείται από την ανάγκη αυξημένης συνταξιοδοτικής προστασίας των προσώπων αυτών, προς την οποία δεν συνάδει, κατά την εκτίμηση του νομοθέτη, η διατήρηση των ως άνω μειώσεων, καθώς και από την ανάγκη ενιαίας μεταχείρισης των επιζώντων συζύγων, ανεξαρτήτως του τομέα στον οποίο απασχολούνται, δεδομένου ότι, υπό το ισχύον καθεστώς, η απασχόληση στον ευρύτερο δημόσιο τομέα συνεπάγεται μείωση κατά εβδομήντα τοις εκατό (70%) της καταβαλλόμενης σύνταξης, ενώ σε περίπτωση απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα εφαρμόζονται οι περιορισμοί των παρ. 2 και 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010.

6. Εξάλλου, η υπό γνωμοδότηση ρύθμιση, ως αφορώσα τις συντάξεις των επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016,

εντάσσεται στο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς που εξακολουθεί να διέπει τις κατηγορίες αυτές συνταξιούχων του Δημοσίου, οι συντάξεις των οποίων απονέμονται από την Πολιτεία για ειδικούς λόγους (ΕλΣυν Ολ. Πρακτικά 1ης Ειδ. Συν. του 2026, σκ. 15). Η επιλογή του νομοθέτη να άρει, για τους επιζώντες συζύγους των προσώπων αυτών, τις μειώσεις που επιβάλλονται λόγω απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης δεν μεταβάλλει τις προϋποθέσεις θεμελίωσης του δικαιώματος σε σύνταξη λόγω θανάτου, αλλά αφορά στους όρους και στο ύψος καταβολής της. Περαιτέρω, η προτεινόμενη ρύθμιση παρίσταται συμβατή με την αρχή της ισότητας, κατ' άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος, καθόσον αίρει την ισχύουσα διαφορετική μεταχείριση μεταξύ των επιζώντων συζύγων της ίδιας ως άνω κατηγορίας με κριτήριο τον τομέα στον οποίο αυτοί απασχολούνται, θεσπίζοντας ενιαία μεταχείρισή τους ως προς την καταβολή της σύνταξης λόγω θανάτου, ανεξαρτήτως απασχόλησης στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό τομέα.

7. Επισημαίνεται ότι, κατ' εφαρμογή των αρχών της καλής νομοθέτησης που επιβάλλουν τη σαφήνεια και την ακρίβεια των νομοθετικών διατάξεων, ενδείκνυται να αποσαφηνιστεί στο κείμενο της προτεινόμενης ρύθμισης ότι η προβλεπόμενη παύση ισχύος της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998 και των παρ. 2 και 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 αφορά τους επιζώντες συζύγους των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, όπως άλλωστε προκύπτει από τον τίτλο της προτεινόμενης διάταξης και την οικεία αιτιολογική έκθεση. Προς τούτο, η φράση «για τα πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016» ενδείκνυται να αντικατασταθεί από τη φράση «για τους επιζώντες συζύγους των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016».

8. Σύμφωνα με την ειδική έκθεση του άρθρου 75 παρ. 3 του Συντάγματος που συνοδεύει την υπό γνωμοδότηση διάταξη, από την εφαρμογή της προκαλείται ετήσια δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού ύψους περίπου 1.300.000 ευρώ, λόγω της άρσης των μειώσεων που επιβάλλονται στις συντάξεις περίπου 334 επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 εξαιτίας της απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησής τους, ενώ για το έτος 2026, κατά το οποίο η ισχύς της ρύθμισης αρχίζει από την 1.9.2026, η σχετική δαπάνη περιορίζεται στο ποσό των 430.000 ευρώ. Κατά τα ειδικότερα διαλαμβανόμενα στην ίδια έκθεση, η ανωτέρω δαπάνη θα καλυφθεί από τις πιστώσεις του κρατικού προϋπολογισμού για τις Γενικές Κρατικές Δαπάνες του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, οι οποίες προορίζονται για την καταβολή των εν λόγω συντάξεων, με ειδικό προσδιορισμό των οικείων πιστώσεων, ενώ βεβαιώνεται ότι οι προκαλούμενες δαπάνες βρίσκονται εντός των δεσμευτικών ορίων του Πολυετούς Δημοσιονομικού Προγραμματισμού για τα έτη 2026 έως 2029. Υπό τα δεδομένα αυτά, η προκαλούμενη από την προτεινόμενη ρύθμιση δημοσιονομική επιβάρυνση παρίσταται ειδικώς προσδιορισμένη ως προς το ύψος και τον τρόπο κάλυψής της και εντός των ορίων του ισχύοντος Πολυετούς

Δημοσιονομικού Προγραμματισμού, πληρουμένων, κατά τούτο, των απαιτήσεων του άρθρου 75 παρ. 3 του Συντάγματος.

Κατόπιν τούτων, προτείνουμε στην Ολομέλεια του Σώματος να γνωμοδοτήσει θετικά για την προτεινόμενη διάταξη, υπό την επιφύλαξη της νομοτεχνικής παρατήρησης που διατυπώνεται στη σκέψη 7 ανωτέρω.»

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
Η ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Η Σύμβουλος Ιουλία Παπαθεοδώρου, που ορίστηκε από την Πρόεδρο, εισηγήτρια, αναφέρθηκε αναλυτικά στο περιεχόμενο της υπό γνωμοδότηση διάταξης, με έμφαση στα σημαντικότερα ζητήματα που ανέκυψαν κατά την επεξεργασία της.

Επακολούθησε συζήτηση μεταξύ των μελών της Ολομέλειας, τα οποία ενέκριναν την κάτωθι γνωμοδότηση.

Η γνωμοδότηση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Ι. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

1. Η εισαχθείσα προς γνωμοδότηση διάταξη φέρει τον τίτλο «Άρση των μειώσεων λόγω απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης στις συντάξεις των επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016», ενώ, κατά τη γραμματική διατύπωση αυτής από 1ης Σεπτεμβρίου 2026 παύουν να ισχύουν οι διατάξεις της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998 (Α΄ 57) και των παρ. 2 και 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 (Α΄ 120) για τα πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (Α΄ 85).

2. Κατά την οικεία έκθεση ανάλυσης συνεπειών ρύθμισης (ΑΣΥΡ), η προτεινόμενη διάταξη αφορά «την άρση οποιασδήποτε μείωσης στις συντάξεις που λαμβάνουν οι επιζώντες σύζυγοι των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, όταν αυτοί εργάζονται ως μισθωτοί η αυτοαπασχολούνται». Κατά την ίδια έκθεση, η ρύθμιση αυτή κρίνεται αναγκαία διότι «(τ)α πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 χρήζουν αυξημένης συνταξιοδοτικής προστασίας και η μείωση των από μεταβίβαση συντάξεων που λαμβάνουν οι επιζώντες σύζυγοί τους όταν εργάζονται, δεν συνάδει με την προαναφερόμενη προστασία που πρέπει να προσφέρεται στα πρόσωπα αυτά. Συγκεκριμένα σε περίπτωση απασχόλησης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα εφαρμόζεται μείωση κατά εβδομήντα τοις εκατό

(70%) της καταβαλλόμενης σύνταξης, ενώ για την απασχόληση ή αυτοαπασχόληση στον ιδιωτικό τομέα εφαρμόζονται οι περιορισμοί που προβλέπονται στις παρ. 2 και 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010. Η διατήρηση των μειώσεων αυτών οδηγεί σε ουσιώδη περιορισμό του εισοδήματος των επιζώντων συζύγων, υφίσταται δε, λόγω της εξακολούθησης ισχύος παρωχημένων διατάξεων και διαφορετική αντιμετώπιση ανάλογα με τον τομέα που απασχολούνται (δημόσιο ή ιδιωτικό)». Ως στόχος της ρύθμισης αναφέρεται «η άρση από 1.9.2026 των μειώσεων που επιβάλλονται λόγω απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης στις συντάξεις των επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 και η ενιαία εφαρμογή της άρσης αυτής σε όλους τους επιζώντες συζύγους ανεξαρτήτως τομέα απασχόλησης, του χρόνου θανάτου ή του χρόνου έναρξης της συνταξιοδότησης». Σύμφωνα με την ως άνω έκθεση ο συνολικός αριθμός των επιζώντων συζύγων που εκτιμάται ότι θα ωφεληθούν από τη ρύθμιση αυτή ανέρχεται σε 334 άτομα.

3. Περαιτέρω, αναφορικά με την προκαλούμενη δημοσιονομική επιβάρυνση, στη συνημμένη στην ως άνω ΑΣΥΡ, από 24.8.2026, ειδική έκθεση του άρθρου 75 παρ. 3 του Συντάγματος, η οποία υπογράφεται από τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, αναφέρεται αναλυτικά και ειδικότερα ότι από την προτεινόμενη διάταξη προκαλείται ετήσια δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού ύψους περίπου 1.300.000 ευρώ, η οποία αντιστοιχεί στην άρση των μειώσεων που επιβάλλονται, κατά την ανωτέρω εκτίμηση, στις συντάξεις περίπου 334 επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, λόγω απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησής τους. Ειδικά για το έτος 2026, η εκτιμώμενη δαπάνη περιορίζεται, λόγω της έναρξης ισχύος της προτεινόμενης διάταξης από 1.9.2026, σε περίπου 430.000 ευρώ. Η δαπάνη αυτή προβλέπεται ότι θα καλυφθεί από τις πιστώσεις του κρατικού προϋπολογισμού για τις γενικές κρατικές δαπάνες του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (κωδικός διοικητικής ταξινόμησης: 1024-711-0000000), που προορίζονται για την καταβολή των εν λόγω συντάξεων, συγκεκριμένα από τις πιστώσεις των εξής αναλυτικών λογαριασμών εξόδων: 2230103001 (συντάξεις λόγω ανικανότητας ή θανάτου που προήλθε εξαιτίας της υπηρεσίας), 2310989008 (μεταβιβάσεις σε θύματα πολέμου), 2310989009 (μεταβιβάσεις σε αγωνιστές εθνικής αντίστασης) και 2310989010 (μεταβιβάσεις τιμητικού χαρακτήρα). Εξάλλου, στην ίδια έκθεση βεβαιώνεται ότι οι ανωτέρω δαπάνες είναι εντός των δεσμευτικών ανώτατων ορίων δαπανών του Πολυετούς Δημοσιονομικού Προγραμματισμού για τα έτη 2026-2029.

4. Εξάλλου, με τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 εξαιρέθηκαν από την υπαγωγή για κύρια σύνταξη στο ασφαλιστικό – συνταξιοδοτικό καθεστώς του Ενιαίου Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (ΕΦΚΑ) και, ήδη, του Ηλεκτρονικού Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ), καθώς και από τις σχετικές με τον κανονισμό και την καταβολή της σύνταξης

ρυθμίσεις του ν. 4387/2016, πέντε κατηγορίες δικαιούχων, οι οποίοι εξακολουθούν να υπάγονται στο ασφαλιστικό – συνταξιοδοτικό καθεστώς του Δημοσίου, η δε σύνταξή τους κανονίζεται με βάση τις ισχύουσες κατά την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 συνταξιοδοτικές διατάξεις αυτού και καταβάλλεται από το Δημόσιο. Οι κατηγορίες αυτές είναι οι εξής: α) λειτουργοί και υπάλληλοι του Δημοσίου, καθώς και στρατιωτικοί, που υπάγονται στις διατάξεις των ν. 1897/1990 (Α΄ 120) και 1977/1991 (Α΄ 185) περί συνταξιοδότησης των θυμάτων από τρομοκρατικές ενέργειες ή βίαια συμβάντα, περιλαμβανομένων των οικογενειών τους, σύμφωνα με τα άρθρα 2 παρ. 3 του ν. 1897/1990 και 2 παρ. 2 του ν. 1977/1991, β) δικαιούχοι πολεμικής σύνταξης ή σύνταξης αναπήρου οπλίτη ειρηνικής περιόδου ή σύνταξης εθνικής αντίστασης Ο.Γ.Α. ή ανασφάλιστου Αγωνιστή Εθνικής Αντίστασης, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Πολεμικών Συντάξεων (π.δ. 168/2007, Α΄ 209), του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων (π.δ. 169/2007, Α΄ 210), καθώς και των άρθρων 22 και 27 του ν. 1813/1988 (Α΄ 243), γ) λογοτέχνες - καλλιτέχνες που δικαιούνται σύνταξη από το Δημόσιο για την προσφορά διακεκριμένων υπηρεσιών στην ανάπτυξη των γραμμάτων και των τεχνών, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 1 του ν. 3075/2002 (Α΄ 297), δ) δικαιούχοι προσωπικής σύνταξης και ε) δικαιούχοι σύνταξης λόγω ανικανότητας ή λόγω θανάτου που προήλθε πρόδηλα και αναμφισβήτητα εξαιτίας της υπηρεσίας και ένεκα αυτής, σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων, σε συνδυασμό και με τον Κώδικα Πολεμικών Συντάξεων και τον Κώδικα Συντάξεων Προσωπικού Σιδηροδρόμων (π.δ. 167/2007, Α΄ 208). Στο πεδίο εφαρμογής της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 υπάγονται και τα πρόσωπα, στα οποία μεταβιβάζεται η σύνταξη των κατηγοριών αυτών δικαιούχων. Κατά την οικεία αιτιολογική έκθεση, οι κατηγορίες αυτές εξαιρέθηκαν από την υπαγωγή τους στον ΕΦΚΑ (και ήδη e-ΕΦΚΑ), λόγω των απολύτως ιδιαίτερων συνθηκών ασφάλισης – συνταξιοδότησής τους, καθώς εκτιμήθηκε ότι τυχόν υπαγωγή τους θα δημιουργούσε, κατά τον χρόνο εκείνο, μείζονα προβλήματα αντιμετώπισης διαχείρισής τους. Σε κάθε περίπτωση, οι κατηγορίες αφορούν περιπτώσεις δικαιωμάτων συνταξιοδότησης, η θεμελίωση των οποίων δεν συναρτάται ευθέως με την παροχή συντάξιμης υπηρεσίας ή με χρόνο ασφάλισης, με συνέπεια να μη συμβιβάζονται με το σύστημα κανονισμού των συντάξεων, όπως αυτό εισάγεται με τον ν. 4387/2016 (βλ. Πρακτικά της 1ης Ειδικής Συνεδρίασης της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 20ης Απριλίου 2016).

5. Με την προς γνωμοδότηση διάταξη προβλέπεται ότι παύουν, από 1.9.2026, να εφαρμόζονται «για τα πρόσωπα που υπάγονται στην παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016» οι διατάξεις της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998 και των παρ. 2 και 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010. Ήδη παρατηρείται ερμηνευτική ασάφεια ως προς το πεδίο εφαρμογής της προτεινόμενης ρύθμισης (βλ. σχετικά αναλυτικά ειδική παρατήρηση 15 κατωτέρω) δεδομένου ότι κατά τη γραμματική διατύπωση

του υπό γνωμοδότηση σχεδίου άρθρου στο πεδίο εφαρμογής του εντάσσεται το σύνολο των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 και άρα τα πρόσωπα που εμπίπτουν στις περιπτώσεις α΄ έως και ε΄ των ως άνω διατάξεων, λαμβάνουν σύνταξη είτε εξ ιδίου δικαιώματος είτε εκ μεταβιβάσεως και τα οποία παράλληλα εργάζονται (στον ιδιωτικό ή στον δημόσιο τομέα) ή αυτοαπασχολούνται, με αποτέλεσμα να εφαρμόζονται επί των συντάξεων αυτών οι προβλεπόμενες στις διατάξεις των άρθρων 8 παρ. 14 του ν. 2592/1998 και 8 παρ. 2 και 3 του ν. 3865/2010 μειώσεις, ενώ, κατά τον τίτλο της προτεινόμενης ρύθμισης, την οικεία ΑΣΥΡ και την ειδική έκθεση του άρθρου 75 παρ. 3 του Συντάγματος, το πεδίο εφαρμογής της περιορίζεται αποκλειστικά στους επιζώντες συζύγους που είναι εκ μεταβιβάσεως δικαιούχοι των συντάξεων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 και παράλληλα εργάζονται ή αυτοαπασχολούνται με αποτέλεσμα να εφαρμόζονται στις συντάξεις τους οι ανωτέρω αναφερόμενες μειώσεις.

6. Ως προς τις αναφερόμενες στην υπό γνωμοδότηση διάταξη μειώσεις που προβλέπονται με τις διατάξεις της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998 (Α΄57) λεκτέα τα ακόλουθα: Με τις διατάξεις αυτές, όπως ίσχυαν αρχικώς και αντικαταστάθηκαν με το άρθρο πρώτο παράγραφος Β, υποπαράγραφος Β1 του ν. 4093/2012 (Α΄ 222) και οι οποίες κατά τη πάγια νομολογία του Δικαστηρίου δεν αντίκεινται σε συνταγματικές ή άλλες υπέρτερης τυπικής ισχύος αρχές (βλ. ενδεικτικά ΕλΣυν Ολ. 937/2024, ΕλΣυν Τρίτο Τμ. 33/2026, όπου και παραπομπή σε περαιτέρω νομολογία) προβλέπεται ότι «Οι συντάξεις των συνταξιούχων του Δημοσίου, γενικά, συμπεριλαμβανομένων όσων λαμβάνουν βουλευτική σύνταξη ή χορηγία, οι οποίοι υπηρετούν ή προσλαμβάνονται σε θέσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως αυτός ορίζεται στην παρ. 6 του άρθρου 1 του ν. 1256/1982 (Α΄ 65), και λαμβάνουν συγχρόνως σύνταξη ή χορηγία, κατά περίπτωση και αποδοχές συγχρόνως, καταβάλλονται μειωμένες κατά 70%, με εξαίρεση τις συντάξεις που καταβάλλονται με βάση τις διατάξεις των ν. 1897/1990 (Α΄ 120) και 1977/1991 (Α΄ 185), τις εξ ιδίου δικαιώματος πολεμικές συντάξεις, που καταβάλλονται με τις διατάξεις του Κώδικα Πολεμικών Συντάξεων, και τις εξ ιδίου δικαιώματος συντάξεις παθόντων στην υπηρεσία και εξαιτίας αυτής (…)». Από το περιεχόμενο των ως άνω διατάξεων προκύπτει ότι από τις σχετικές μειώσεις ποσοστού 70% στις συντάξεις των συνταξιούχων του Δημοσίου, οι οποίοι προσλαμβάνονται σε θέσεις του ευρύτερου δημοσίου τομέα και λαμβάνουν σύνταξη και αποδοχές συγχρόνως, εξαιρούνται οι εξ ιδίου δικαιώματος πολεμικές συντάξεις και οι εξ ιδίου δικαιώματος συντάξεις παθόντων εξαιτίας της υπηρεσίας, αναφορικά δε με τις συντάξεις των θυμάτων από τρομοκρατικές ενέργειες ή βίαια συμβάντα που εξαιρούνται από τη μείωση αυτή, δεν γίνεται διάκριση μεταξύ εξ ιδίου δικαιώματος ή από μεταβίβαση. Εξ αντιδιαστολής, δεν εξαιρούνται από τις μειώσεις που προβλέπονται στις διατάξεις της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998 οι από μεταβίβαση πολεμικές συντάξεις και οι από μεταβίβαση

συντάξεις παθόντων εξαιτίας της υπηρεσίας, καθώς και οι λοιπές ειδικές κατηγορίες δικαιούχων (από ίδιο δικαίωμα ή από μεταβίβαση), οι οποίες μνημονεύονται στις περιπτώσεις β΄ έως δ΄ της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 και για τις οποίες δεν γίνεται ειδική αναφορά στις διατάξεις της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998, ήτοι οι συντάξεις αναπήρου οπλίτη ειρηνικής περιόδου, οι συντάξεις εθνικής αντίστασης ΟΓΑ, οι συντάξεις ανασφάλιστου Αγωνιστή Εθνικής Αντίστασης, οι «τιμητικές» συντάξεις των λογοτεχνών και των καλλιτεχνών, και οι προσωπικές συντάξεις. Συνεπώς, με εξαίρεση τις κατηγορίες, επί των οποίων ήδη δεν εφαρμόζεται η μείωση του άρθρου 8 παρ. 14 του ν. 2592/1998, υπό την εκδοχή ότι η προτεινόμενη διάταξη καλύπτει, κατά τη γραμματική διατύπωση αυτής, το σύνολο των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, η εξαίρεση αυτή επεκτείνεται ουσιαστικά στις λοιπές κατηγορίες των περιπτώσεων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (β΄ έως δ΄), παρατηρείται δε αλληλοεπικάλυψη σε σχέση με τα αναφερόμενα στις περιπτώσεις α΄ (συνταξιούχοι ν. 1897/1990 και 1977/1991, είτε πρόκειται για εξ ιδίου δικαιώματος είτε εκ μεταβιβάσεως συνταξιούχους) και ε΄ (παθόντες στην υπηρεσία και εξαιτίας αυτής για τους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους) καθώς και σε σχέση με τις πολεμικές συντάξεις της περίπτωσης β΄(για τους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους), ενώ, εφόσον ήθελε θεωρηθεί ότι ο σκοπός της προτεινόμενης ρύθμισης είναι, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στην οικεία ΑΣΥΡ, να εξαιρούνται από τους περιορισμούς του άρθρου 8 παρ. 14 του ν. 2592/1998 μόνο οι επιζώντες σύζυγοι που καθίστανται εκ μεταβιβάσεως δικαιούχοι συντάξεων των προσώπων που υπάγονται στην παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, το πραγματικό πεδίο εφαρμογής της ρύθμισης καταλαμβάνει αποκλειστικά τους επιζώντες συζύγους που είναι δικαιούχοι από μεταβίβαση των συντάξεων που αναφέρονται στις περιπτώσεις β΄ έως ε΄ της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, όχι δε και αυτών που αναφέρονται στην περίπτωση α΄ (συντάξεις που καταβάλλονται με βάση τις διατάξεις των ν. 1897/1990 και 1977/1991), οι οποίες εξαιρούνται ήδη εν γένει από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 παρ. 14 του ν. 2592/1998.

7. Περαιτέρω με τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 8 με τίτλο «Όροι συνταξιοδότησης επιζώντος συζύγου» του ν. 3865/2010 «Μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος του Δημοσίου και συναφείς διατάξεις» (Α΄ 120), στις οποίες παραπέμπει η υπό γνωμοδότηση διάταξη, προβλέπεται ότι οι περιπτώσεις α΄, β΄ και δ΄ της παρ. 1 του άρθρου 62 του ν. 2676/1999 (Α΄ 1) που αφορούν τους επιζώντες συζύγους[1] που θεμελιώνουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα λόγω θανάτου από Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης εφαρμόζονται αναλόγως για

[1] Σημειώνεται ότι περιορισμοί στην καταβολή σύνταξης για τους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους που εργάζονται εκτός του δημοσίου τομέα ή αυτοαπασχολούνται προβλέπονται στην παρ. 1 του άρθρου 10 του ν. 3865/2010, που παραπέμπει για την κατηγορία των συνταξιούχων αυτών στους περιορισμούς του άρθρου 63 του ν. 2676/1999.

επιζώντες συζύγους που λαμβάνουν σύνταξη από το Δημόσιο, με εξαίρεση όσους έχουν αναπηρία 67% και άνω. Ειδικότερα, οι επιζώντες σύζυγοι λαμβάνουν σύνταξη από μεταβίβαση λόγω θανάτου (χηρείας), καταβαλλόμενη για μία τριετία από την πρώτη του επομένου του θανάτου μήνα (περ. α΄ της παρ. 1 του ως άνω άρθρου), μετά την πάροδο της οποίας, εφόσον λαμβάνουν άλλη σύνταξη από οποιαδήποτε πηγή ή εργάζονται ή αυτοαπασχολούνται, η σύνταξη λόγω θανάτου που λαμβάνουν από το Δημόσιο περιορίζεται στο 50% μέχρι τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας, μετά δε τη συμπλήρωση του εν λόγω ορίου περιορίζεται στο 70% (περ. β΄ της παρ. 1 του ως άνω άρθρου). Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 από τους ανωτέρω περιορισμούς εξαιρούνται α) επιζώντες σύζυγοι που λαμβάνουν πολεμική σύνταξη ή σύνταξη με βάση τις διατάξεις των ν. 1897/1990 και 1977/1991, ήτοι σύνταξη λόγω τρομοκρατικής ενέργειας ή βίαιου συμβάντος και β) όσοι εκ των επιζώντων συζύγων υπάγονται στην παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998, ήτοι όσων η σύνταξη καταβάλλεται μειωμένη κατά 70%, επειδή κατέχουν θέση στον δημόσιο τομέα, δηλαδή οι μειώσεις του άρθρου 8 παρ. 2 του ν. 3865/2010 αφορούν όσους εξ αυτών εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα ή αυτοαπασχολούνται. Δεδομένου δε ότι από τις μειώσεις του άρθρου 8 παρ. 2 του ν. 3865/2010 εξαιρούνται ήδη οι επιζώντες σύζυγοι που λαμβάνουν πολεμική σύνταξη ή σύνταξη με βάση τις διατάξεις των ν. 1897/1990 και 1977/1991 παρατηρείται και εν προκειμένω μερική αλληλεπικάλυψη σε σχέση με το ρυθμιστικό πεδίο της υπό γνωμοδότηση διάταξης, η οποία επεκτείνει τις εξαιρέσεις του άρθρου 8 παρ. 2 του ν. 3865/2010 και στις περιπτώσεις επιζώντων συζύγων που λαμβάνουν κατά μεταβίβαση σύνταξη των περιπτώσεων β΄ (πλην πολεμικής) έως ε΄ της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016.

8. Με τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010, στις οποίες παραπέμπει η υπό γνωμοδότηση διάταξη, ορίζεται ότι «οι διατάξεις της παρ. 2 του ίδιου άρθρου καθώς και αυτές της παρ. 9 του άρθρου 4 του ν. 3620/2007 έχουν ανάλογη εφαρμογή και για όσα από τα αναφερόμενα σε αυτές πρόσωπα συνταξιοδοτούνται με βάση τις διατάξεις του π.δ. 167/2007», ήτοι σε επιζώντες συζύγους που συνταξιοδοτούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Προσωπικού Σιδηροδρόμων. Η παραπομπή της υπό γνωμοδότηση διάταξης και στην παρ. 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 έχει καταρχήν την έννοια ότι οι επιζώντες σύζυγοι προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 που δικαιούνται σύνταξη λόγω ανικανότητας ή λόγω θανάτου που προήλθε πρόδηλα και αναμφισβήτητα εξαιτίας της υπηρεσίας και ένεκα αυτής, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Προσωπικού Σιδηροδρόμων (βλ. περίπτωση ε΄), εξαιρούνται από τις μειώσεις της παρ. 2 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 (σε συνδυασμό με την παρ. 3 του ίδιου άρθρου). Περαιτέρω, όμως, στο άρθρο 3 του ν. 3865/2010 γίνεται παραπομπή στις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 9 του ν. 3620/2007, με τις οποίες

προστέθηκαν εδ. ζ΄ και η΄ στο τέλος της παρ. 9 του άρθρου 58 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων (π.δ. 169/2007), το οποίο τιτλοφορείται «Συρροή σύνταξης και μισθού ή συντάξεων», σύμφωνα με τα οποία (εδάφια) «Επίσης δύο συντάξεις καταβάλλονται στον επιζώντα σύζυγο που δικαιούται ή έχει δικαιωθεί, από το Δημόσιο, σύνταξη εξ ιδίου δικαιώματος και σύνταξη κατά μεταβίβαση λόγω θανάτου του/της συζύγου του, εφόσον στη σύνταξη αυτή δεν συντρέχουν συνδικαιούχα τέκνα. Στην περίπτωση αυτή η μία εκ των δύο συντάξεων, κατόπιν επιλογής της, καταβάλλεται μειωμένη κατά 75%». Τίθεται έτσι ζήτημα αν αληθής σκοπός της προτεινόμενης ρύθμισης, κατά το μέρος που αυτή παραπέμπει αδιακρίτως στη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010, είναι τα πρόσωπα αυτά να εξαιρούνται και από τη μείωση που προβλέπεται στο άρθρο 4 παρ. 9 του ν. 3620/2007, στην οποία παραπέμπει η παρ. 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 (βλ. αναλυτικά σκέψεις στην ειδική παρατήρηση 17 της παρούσας) και όχι μόνο από τις μειώσεις της παρ. 2 του άρθρου 8 του ως άνω νόμου.

9. Εξάλλου, σημειώνεται ότι αντίστοιχου περιεχομένου περιορισμοί στις συντάξεις συνταξιούχων που απασχολούνται ή αυτοαπασχολούνται υιοθετήθηκαν και για τους υπαγόμενους στο καθεστώς του ν. 4387/2016. Ειδικότερα α) Όσον αφορά την απασχόληση των συνταξιούχων το άρθρο 20 του ανωτέρω νόμου αρχικώς προέβλεπε ότι στους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους του Δημοσίου, οι οποίοι αναλαμβάνουν εργασία ή αποκτούν ιδιότητα ή δραστηριότητα υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση του ΕΦΚΑ, οι ακαθάριστες συντάξεις καταβάλλονται μειωμένες κατά 60% για όσο καιρό απασχολούνται, ενώ ειδικότερα, αν αναλαμβάνουν εργασία σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης η καταβολή της σύνταξης αναστέλλεται, ενώ σημειώνεται ότι κατά την παρ. 6 του άρθρου 20 του ν. 4387/2016, ως ίσχυε αρχικώς, οι διατάξεις του άρθρου 20 είχαν εφαρμογή και για τα πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, τα οποία θα εργάζονταν ή αυτοαπασχολούνταν από την έναρξη ισχύος του νόμου, ενώ, σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 20 του ν. 4387/2016, ως ίσχυε αρχικώς, οι ισχύουσες κατά την έναρξη ισχύος του νόμου διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου που αφορούν γενικά την απασχόληση των συνταξιούχων, δεν είχαν εφαρμογή για τα πρόσωπα της παρ. 6 (δηλαδή και για τα πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, τα οποία θα εργάζονται ή θα αυτοαπασχολούνταν από την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 και εφεξής). Ακολούθως, το άρθρο 20 του ν. 4387/2016, όπως αυτό διαμορφώθηκε με το άρθρο 27 του ν. 4670/2020, προ της αντικατάστασής του από το άρθρο 114 του ν. 5078/2023, προέβλεπε ότι στους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους του ΕΦΚΑ, οι οποίοι αναλαμβάνουν από της δημοσιεύσεως του νόμου ιδιότητα ή δραστηριότητα υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση του e-ΕΦΚΑ, οι ακαθάριστες συντάξεις καταβάλλονται μειωμένες κατά 30% για όσο διάστημα απασχολούνται, ενώ ειδικότερα, αν αναλαμβάνουν εργασία

σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλιση του e-ΕΦΚΑ, η καταβολή της σύνταξης αναστέλλεται πλήρως εφόσον δεν έχουν συμπληρώσει το 61ο έτος της ηλικίας τους έως και τις 28.2.2021 και το 62ο έτος από την 1η.3.2022 και εφεξής, για δε τα πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 προβλεπόταν στην περ. ζ΄ της παρ. 4 του ίδιου άρθρου (20) του νόμου αυτού ότι τα πρόσωπα αυτά εξαιρούνται από τη μείωση της παρ. 1 του άρθρου 20. Τέλος, μετά την αντικατάσταση του εν λόγω άρθρου με τις ρυθμίσεις του άρθρου 114 του ν. 5078/2023 ορίζεται πλέον ότι οι εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχοι του e-ΕΦΚΑ, λόγω γήρατος, λόγω αναπηρίας (από κοινή νόσο, εργατικό ατύχημα, ατύχημα εκτός εργασίας, επαγγελματική νόσο) και γήρατος λόγω αναπηρίας του ν. 612/1977 και του τρίτου εδαφίου της περ. α΄ της παρ. 1 των άρθρων 1 και 26 του π.δ. 169/2007, οι οποίοι αναλαμβάνουν υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλισή του απασχόληση συνεχίζουν κατά τη διάρκεια αυτής να λαμβάνουν το σύνολο της κύριας σύνταξης που δικαιούνται από το φορέα, ενώ η εξ ιδίου δικαιώματος σύνταξη γήρατος προσώπων που απασχολούνται σε φορέα της Γενικής Κυβέρνησης αναστέλλεται μέχρι τη συμπλήρωση του εξηκοστού δευτέρου έτους της ηλικίας τους. Υπό τη νέα διατύπωσή του το άρθρο 20 του ν. 4387/2016 ρυθμίζει εξ ιδίου δικαιώματος συντάξεις λόγω γήρατος/αναπηρίας, οι οποίες (συντάξεις) καταβάλλονται από τον e-ΕΦΚΑ και συνεπώς δεν περιλαμβάνονται, κατά τη γραμματική διατύπωση αυτής, οι συντάξεις από μεταβίβαση των περιπτώσεων α΄ έως ε΄ της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, οι οποίες εξακολουθούν να κανονίζονται και να καταβάλλονται από το Δημόσιο και όχι τον e-ΕΦΚΑ. β) Όσον αφορά τις συντάξεις που καταβάλλονται στον επιζώντα σύζυγο και τους περιορισμούς που επιβάλλονται σε περίπτωση που ο σύζυγος εργάζεται ή αυτοαπασχολείται, οι διατάξεις του άρθρου 12 παρ. 5 του ν. 4387/2016, όπως ίσχυαν μετά την αντικατάστασή τους με το άρθρο 19 παρ. 4 του ν. 4611/2019 όριζαν ότι στον επιζώντα σύζυγο καταβάλλεται ολόκληρη η σύνταξη για μία τριετία από την πρώτη του επομένου του θανάτου μήνα και ότι μετά την πάροδο της τριετίας αν ο επιζών εργάζεται ή αυτοαπασχολείται ή λαμβάνει σύνταξη από οποιαδήποτε πηγή, καταβάλλεται, αναλόγως της χρονικής διάρκειας της εργασίας ή αυτοαπασχόλησης, το πενήντα τοις εκατό (50%) της σύνταξης, ενώ, οι ανωτέρω περικοπές καταργήθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 91 παρ. 1 του ν. 5322/2026 (Α΄ 117).

ΙΙ. Γενικές Παρατηρήσεις

10. Από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 73 παρ. 2, 74 και 75 παρ. 1 του Συντάγματος συνάγεται ότι τα νομοσχέδια που υποβάλλονται προς γνωμοδότηση στο Ελεγκτικό Συνέδριο πρέπει να έχουν συνταξιοδοτικές συνέπειες εξ αυτών που καθιδρύουν την κατά το άρθρο 73 παρ. 2 του Συντάγματος γνωμοδοτική αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου και να συνοδεύονται

υποχρεωτικά από την οικεία αιτιολογική έκθεση και την οικεία έκθεση οικονομικών επιπτώσεων, εφόσον εξ αυτών προκαλείται δαπάνη σε βάρος του προϋπολογισμού του φορέα απονομής συντάξεων. Ήδη ο κοινός νομοθέτης προβλέπει στη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 10 του ν. 4820/2021 ότι τέτοια νομοσχέδια που καθιδρύουν την γνωμοδοτική αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι αυτά που αφορούν σε «συντάξεις ή αναγνώριση υπηρεσίας για την παροχή δικαιώματος σύνταξης», ως εκ τούτου, αυτά που εκ του αποτελέσματος έχουν συνταξιοδοτικές συνέπειες (βλ. Πρακτικά της 3ης Ειδικής Συνεδρίασης της Μείζονος Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 3.4.2023, σκ. 3), ενώ, επί του παραδεκτού της υποβολής στο Δικαστήριο συνταξιοδοτικής ρύθμισης, έχει κριθεί ότι υπάγεται στον κατά το άρθρο 98 παρ. 1 δ΄ του Συντάγματος γνωμοδοτικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου ρύθμιση που η θέσπισή της θα έχει συνέπειες εξ αυτών που επέβαλαν την κατά το άρθρο 73 παρ. 2 του Συντάγματος γνωμοδοτική αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, στις οποίες περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων και οι τυχόν αυξήσεις ή μειώσεις των καταβαλλόμενων ποσών σύνταξης που προκαλούνται από την εφαρμογή της, καθώς και η άρση αναστολής της καταβολής τους (βλ. Πρακτικά της 4ης Ειδικής Συνεδρίασης της Μείζονος Ολομέλειας της 27.9.2023, σκ. 6, όπου και περαιτέρω νομολογία).

11. Η γνωμοδότηση του Ελεγκτικού Συνεδρίου έχει διπλή λειτουργία στην έννομη τάξη. Αφενός αποσκοπεί στη διατύπωση παρατηρήσεων από νομοτεχνική άποψη με γνώμονα την αρχή της καλής νομοθέτησης και στον έλεγχο της συμβατότητας των προς ψήφιση διατάξεων με τις συνταγματικές διατάξεις και τις υπερκείμενης τυπικής ισχύος διατάξεις, για τη διευκόλυνση του έργου της Βουλής, αφετέρου στη διαφώτισή της, προκειμένου να προληφθεί η ψήφιση διατάξεων με μακροχρόνιες δημοσιονομικές συνέπειες, οι οποίες δύνανται να οδηγήσουν στην ανατροπή των οικονομικών προβλέψεων του φορέα απονομής συντάξεων και να θέσουν υπό διακινδύνευση τη δημοσιονομική βιωσιμότητα αυτού (βλ. Πρακτικά της 3ης Ειδικής Συνεδρίασης της Μείζονος Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 3.4.2023, σκ. 4 με περαιτέρω παραπομπές).

12. Η προτεινόμενη προς γνωμοδότηση διάταξη έχει συνταξιοδοτικό περιεχόμενο και, συναφώς, καθιδρύεται η υποχρεωτική, από τα άρθρα 73 παρ. 2 και 98 παρ. 1 περ. δ΄ του Συντάγματος, γνωμοδοτική αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθόσον με τη ρύθμιση αυτή αίρονται περιορισμοί επί των καταβαλλόμενων ποσών σύνταξης κατά μεταβίβαση κατηγοριών προσώπων που εξακολουθούν να υπάγονται, σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 3 του ν. 4387/2016, στο συνταξιοδοτικό καθεστώς του Δημοσίου, οι δε συντάξεις τους, τα ποσά των οποίων θα καταβάλλονται πλέον στο ακέραιο συνεπεία της προτεινόμενης ρύθμισης, κανονίζονται με βάση τις συνταξιοδοτικές διατάξεις του Δημοσίου και καταβάλλονται από αυτό, μέσω της αρμόδιας Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (Διεύθυνση Εισοδηματικής Πολιτικής), η δαπάνη δε

που προκαλείται από την καταβολή τους βαρύνει τον κρατικό προϋπολογισμό. Σύμφωνα δε με τα αναφερόμενα στην οικεία εισηγητική έκθεση οικονομικών επιπτώσεων (βλ. σκ. 3), με τη ρύθμιση αυτή προκαλείται ετήσια δαπάνη στον κρατικό προϋπολογισμό ύψους περίπου 1.300.000 ευρώ από την άρση των μειώσεων που επιβάλλονται μέχρι σήμερα στις συντάξεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Παραδεκτώς εισάγεται επομένως, με το περιεχόμενο αυτό, η προτεινόμενη διάταξη προς γνωμοδότηση στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ως αφορώσα σε συντάξεις κατά την έννοια των άρθρων 73 παρ. 2 και 98 παρ. 1 περ. δ΄ του Συντάγματος, και 10 παρ. 1 του ν. 4820/2021.

13. Περαιτέρω, δεδομένου ότι η προς γνωμοδότηση διάταξη δεν έχει περιληφθεί εισέτι σε κάποιο σχέδιο νόμου, επισημαίνεται ότι, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να πληρούνται οι απαιτήσεις των διατάξεων του άρθρου 73 παρ. 2 εδάφιο τελευταίο του Συντάγματος, σύμφωνα με τις οποίες τα συνταξιοδοτικά νομοσχέδια απαιτείται να είναι ειδικά, ενώ δεν επιτρέπεται κατ' αρχήν η παρείσφρηση συνταξιοδοτικών διατάξεων σε μη ειδικό νόμο, νόμο, δηλαδή, που αποσκοπεί στη ρύθμιση θεμάτων μη συνταξιοδοτικών. Στην επιταγή αυτή του Συντάγματος συμμορφώνεται ο νομοθέτης και όταν οι θεσπιζόμενες συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις ενταχθούν σε ιδιαίτερο κεφάλαιο νομοσχεδίου περιέχοντος και άλλες ρυθμίσεις, προσέτι δε, στον τίτλο του νομοθετήματος αυτού, γίνει ειδική αναφορά στις συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις που αυτό περιλαμβάνει (βλ. Πρακτικά της 2ης Ειδικής Συνεδρίασης της Μείζονος Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 31.3.2025, σκ. 3, με περαιτέρω παραπομπές). Κατ' ακολουθίαν, πρέπει το νομοθέτημα, εντός του οποίου θα περιληφθεί η προς γνωμοδότηση διάταξη, να συμμορφώνεται με τις ως άνω απαιτήσεις.

14. Όσον αφορά το δημοσιονομικό αποτύπωμα της προτεινόμενης διάταξης, από τα αναφερόμενα στην οικεία έκθεση οικονομικών επιπτώσεων (βλ. σκ. 3 της παρούσας) προκύπτει ότι επηρεάζει, κατά προσέγγιση, τις κατά μεταβίβαση συντάξεις περίπου 334 επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, οι οποίοι απασχολούνται (στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα) ή αυτοαπασχολούνται. Με το εν λόγω πεδίο εφαρμογής (συντάξεις επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 που απασχολούνται ή αυτοαπασχολούνται) εκτιμάται ότι το ύψος της δαπάνης που θα προκληθεί στον κρατικό προϋπολογισμό ετησίως από τη μελλοντική καταβολή προσαυξημένων των συντάξεων αυτών ανέρχεται περίπου σε 1.300.000 ευρώ (430.000 ευρώ για το έτος 2026), περαιτέρω δε καθορίζεται ο τρόπος κάλυψης της δαπάνης (από τις πιστώσεις του κρατικού προϋπολογισμού για τις γενικές κρατικές δαπάνες του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, οι οποίες προσδιορίζονται για την καταβολή των εν λόγω συντάξεων) και αναφέρεται ότι η εν λόγω δαπάνη κείται εντός των δεσμευτικών ορίων του Πολυετούς Δημοσιονομικού Προγραμματισμού για τα έτη 2026 - 2029. Τα ανωτέρω τελούν

υπό την επιφύλαξη, πάντως, ότι ο αριθμός των προσώπων που αναμένεται να ωφεληθεί από τη ρύθμιση αυτή τελεί πράγματι σε συνάρτηση με το σκοπούμενο πεδίο εφαρμογής της, όπως αυτό αναφέρεται στον τίτλο της και στην οικεία αιτιολογική έκθεση, και δεν αφορά γενικώς τις συντάξεις, εξ ιδίου δικαιώματος και από μεταβίβαση, των προσώπων που εμπίπτουν στο άρθρο 4 παρ. 3 του ν. 4387/2016, όπως προκύπτει από τη γραμματική διατύπωση του ουσιαστικού περιεχομένου της προτεινόμενης διάταξης.

ΙΙΙ. Ειδικές Παρατηρήσεις

15. Λαμβάνοντας υπόψη, αφενός μεν, τον τίτλο και την αιτιολογική έκθεση της προς γνωμοδότηση διάταξης, αφετέρου δε το ίδιο το ουσιαστικό της περιεχόμενο, προκύπτει ερμηνευτική ασάφεια αναφορικά με το αν στο πεδίο εφαρμογής της εμπίπτουν γενικώς οι συντάξεις των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (είτε εξ ιδίου δικαιώματος είτε κατά μεταβίβαση) ή αποκλειστικά οι κατά μεταβίβαση συντάξεις που λαμβάνουν οι επιζώντες σύζυγοι των προσώπων αυτών. Τούτο δε, ενόψει του ότι «τα πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016», κατά τη διατύπωση της ρύθμισης αυτής, συμπεριλαμβάνουν, σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της ίδιας παραγράφου, τόσο τους εξ ιδίου δικαιώματος εμπίπτοντες σε μία από τις περιπτώσεις α΄ έως ε΄ αυτής, αλλά και τους κατά μεταβίβαση δικαιούχους της σύνταξης των υπαγόμενων στις ως άνω περιπτώσεις προσώπων, και δη αδιαφόρως της ειδικότερης συγγενικής ιδιότητας, υπό την οποία δικαιούνται και λαμβάνουν, κατά περίπτωση, κατά μεταβίβαση σύνταξη (σύζυγοι, τέκνα, πατρική οικογένεια). Περαιτέρω όμως τόσο κατά τον τίτλο της εισαχθείσας προς γνωμοδότηση διάταξης όσο και από τα όσα αναλυτικά διαλαμβάνονται στην οικεία έκθεση ΑΣΥΡ (βλ. σκ. 2 της παρούσας) προκύπτει ότι η ρύθμιση αφορά τους επιζώντες συζύγους των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, η ερμηνεία δε αυτή συνάδει και με την εκτιμώμενη δημοσιονομική επιβάρυνση, η οποία σύμφωνα με την οικεία έκθεση, αφορά 334 άτομα και συνεπώς δεν γίνεται κατά τα διδάγματα της κοινής λογικής και πείρας να αφορά το σύνολο των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016. Τούτων δοθέντων, εφόσον ήθελε θεωρηθεί ότι ο αληθής σκοπός της προς γνωμοδότηση διάταξης είναι να περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής της μόνο οι επιζώντες σύζυγοι, ενδείκνυται να τροποποιηθεί η φράση «(…) για τα πρόσωπα της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (Α΄ 85)» με τη φράση «για τους επιζώντες συζύγους, στους οποίους έχει μεταβιβαστεί η σύνταξη των υπαγόμενων στις περ. α΄ έως ε΄ της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (Α΄ 85) προσώπων».

16. Εφόσον ήθελε θεωρηθεί ότι το σκοπούμενο από το νομοθέτη πεδίο εφαρμογής της προς γνωμοδότηση διάταξης είναι αποκλειστικά οι συντάξεις των επιζώντων συζύγων των προσώπων που υπάγονται σε κάποια από τις περιπτώσεις της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, διαπιστώνονται οι εξής αλληλοεπικαλύψεις σε

σχέση με τα πρόσωπα που εξαιρούνται ήδη από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων, στις οποίες παραπέμπει η ρύθμιση αυτή: α) Κατά το μέρος που γίνεται παραπομπή στις διατάξεις του άρθρου 8 παρ. 14 του ν. 2592/1998, διαπιστώνεται αλληλοεπικάλυψη σε σχέση με τη σύνταξη που καταβάλλεται σε επιζώντες συζύγους θυμάτων τρομοκρατικών ενεργειών ή βίαιων συμβάντων με βάση τις διατάξεις των ν. 1897/1990 και 1977/1991. Και τούτο, διότι στις διατάξεις των νόμων αυτών περιλαμβάνονται διατάξεις, με βάση τις οποίες δικαιούται σύνταξη η οικογένεια των κατά τις διατάξεις αυτές συνταξιοδοτηθέντων (βλ. άρθρα 2 παρ. 3 του ν. 1897/1990 και 2 παρ. 2 του ν. 1977/1991), ενώ περαιτέρω, κατά τη γραμματική διατύπωση του ως άνω άρθρου 8 παρ. 14 του ν. 2592/1998 από τις εν λόγω μειώσεις εξαιρούνται ήδη οι συντάξεις που καταβάλλονται με βάση τις διατάξεις των ν. 1897/1990 και 1977/1991. β) Κατά το μέρος που γίνεται παραπομπή στις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010, διαπιστώνεται αλληλοεπικάλυψη σε σχέση με επιζώντες συζύγους που λαμβάνουν κατά μεταβίβαση πολεμική σύνταξη ή σύνταξη με βάση τις διατάξεις των ν. 1897/1990 και 1977/1991 και τούτο διότι, κατά τη γραμματική διατύπωση του ως άνω άρθρου 8 παρ. 2 του ν. 3865/2010, οι ανωτέρω κατηγορίες συνταξιούχων ήδη εξαιρούνται από τις μειώσεις των περ. α΄, β΄ και δ΄ του άρθρου 62 του ν. 2676/1999. Τούτων δοθέντων, ευκταίο θα ήταν η προς γνωμοδότηση ρύθμιση να διατυπωθεί κατά τρόπο, ώστε να εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής των άρθρων 8 παρ. 14 του ν. 2592/1998 και 8 παρ. 2 και 3 του ν. 3865/2010 οι συντάξεις των επιζώντων συζύγων των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, υπό την επιφύλαξη των συντάξεων, οι οποίες εξαιρούνται ήδη από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών.

17. Κατά το μέρος που η προς γνωμοδότηση διάταξη παραπέμπει στη διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010, λεκτέα τα ακόλουθα: Όπως αναφέρθηκε στη σκέψη 8 της παρούσας, με την παρ. 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 επεκτάθηκαν και στους επιζώντες συζύγους των προσώπων που έχουν συνταξιοδοτηθεί με βάση τον Κώδικα Συντάξεων Προσωπικού Σιδηροδρόμων (π.δ. 167/2007) τόσο οι διατάξεις της παρ. 2 του ίδιου άρθρου (με τις οποίες εφαρμόζονται αναλόγως επί των συντάξεων χηρείας του Δημοσίου οι μειώσεις που προβλέπονται στις διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 62 του ν. 2676/1999, σε περίπτωση απασχόλησης ή αυτοαπασχόλησης) όσο και της παρ. 9 του άρθρου 4 του ν. 3620/2007. Με τις τελευταίες αυτές διατάξεις προστέθηκαν εδ. ζ΄ και η΄ στο τέλος της παρ. 9 του άρθρου 58 του Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων (π.δ. 169/2007). Βάσει, του περιεχομένου της διάταξης της παρ. 9 του άρθρου 4 του ν. 3620/2007, στην οποία παραπέμπει η παρ. 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010, στην οποία, με τη σειρά της, παραπέμπει η προς γνωμοδότηση ρύθμιση, σε περίπτωση καταβολής στον επιζώντα σύζυγο δύο συντάξεων, μίας εξ ιδίου δικαιώματος και μίας από μεταβίβαση (η οποία έχει κανονιστεί με βάση τις

διατάξεις του Κώδικα Συντάξεων Προσωπικού Σιδηροδρόμων), επιβάλλεται μείωση 75% σε μία από τις δύο αυτές συντάξεις. Στην περίπτωση, επομένως, αυτή, ο λόγος, για τον οποίο επιβάλλεται η μείωση κατά 75%, αφορά ειδικώς τη συρροή περισσότερων συντάξεων στο ίδιο πρόσωπο και όχι αυτή της συρροής αποδοχών και σύνταξης. Δοθέντος ότι κατά την αιτιολογική έκθεση της προς γνωμοδότηση διάταξης, σκοπός της είναι η άρση των μειώσεων επί των συντάξεων που λαμβάνουν επιζώντες σύζυγοι, επειδή εργάζονται (στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα) ή αυτοαπασχολούνται, τέτοια δε περίπτωση μείωσης είναι μεν αυτή των διατάξεων της παρ. 2 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010, στις οποίες παραπέμπει η παρ. 3 του άρθρου αυτού, όχι όμως και η μείωση των διατάξεων της παρ. 9 του άρθρου 4 του ν. 3620/2007, στις οποίες ομοίως παραπέμπει η παρ. 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010 και αφορά σε συρροή περισσότερων συντάξεων του Δημοσίου και όχι στη σκοπούμενη, εν προκειμένω, συρροή μεταξύ σύνταξης και αποδοχών (από απασχόληση ή αυτοαπασχόληση), ευκταίο θα ήταν να διευκρινιστεί στην οικεία ΑΣΥΡ ότι η προτεινόμενη ρύθμιση, κατά το μέρος που παραπέμπει στην παρ. 3 του άρθρου 8 του ν. 3865/2010, αναφέρεται μόνο στη μείωση που επιβάλλεται με βάση τις διατάξεις της παρ. 2 του ίδιου άρθρου και κατά το μέρος που αυτή αφορά στη συρροή σύνταξης και μισθού και όχι σε αυτή που επιβάλλεται με βάση τις διατάξεις της παρ. 9 του άρθρου 4 του ν. 3620/2007. Αντιθέτως, στην περίπτωση που ο αληθής σκοπός της διάταξης είναι να εξαιρεθούν οι επιζώντες σύζυγοι των προσώπων που υπάγονται σε μία από τις περιπτώσεις της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 από τη μείωση που επιβάλλεται με βάση το άρθρο 4 παρ. 9 του ν. 3620/2007, στην περίπτωση που η από μεταβίβαση σύνταξη που λαμβάνουν έχει κανονιστεί με βάση τις διατάξεις του Κώδικα Συντάξεων Προσωπικού Σιδηροδρόμων, ενδείκνυται να αιτιολογείται στην οικεία ΑΣΥΡ η επιλογή να εισαχθεί η εξαίρεση από τη μείωση του 75% μόνο στην περίπτωση που η σύνταξη χηρείας, η οποία συρρέει με την εξ ιδίου δικαιώματος σύνταξη του Δημοσίου, στο πρόσωπο του επιζώντος συζύγου, έχει κανονιστεί με βάση τον προαναφερόμενο Κώδικα και όχι και με βάση άλλες διατάξεις (π.χ. με βάση τον Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων).

18. Με την προς γνωμοδότηση διάταξη δεν επιβάλλονται το πρώτον περιορισμοί σε συνταξιοδοτικό δικαίωμα, αντιθέτως αίρονται ήδη υφιστάμενοι περιορισμοί, οι οποίοι επιβάλλονται σε συντάξεις επιζώντων συζύγων που εργάζονται ή αυτοαπασχολούνται, εφόσον οι συντάξεις αυτές εμπίπτουν σε μία από τις ειδικές περιπτώσεις του άρθρου 4 παρ. 3 του ν. 4387/2016, οι οποίες εξαιρούνται εν γένει από το πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού. Με την επιφύλαξη, επομένως, ζητημάτων ισότητας και ίσης μεταχείρισης αναφορικά με τους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους των περιπτώσεων α΄ έως ε΄ της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (βλ. ειδική παρατήρηση 19 της παρούσας), οι οποίοι δεν εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων, στις οποίες παραπέμπει η

προτεινόμενη ρύθμιση, ούτε και περιλαμβάνονται σε αυτή (η οποία, κατά τον τίτλο και τον σκοπό της, αφορά μόνο κατά μεταβίβαση δικαιούχους και δη μόνο με την ιδιότητα αυτών ως επιζώντων συζύγων), δεν εικάζεται ότι εγείρονται, κατ' αρχήν, ζητήματα συνταγματικότητας ή συμβατότητας με υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις ή αρχές. Αντιθέτως, με δεδομένο ότι αφορούν κατηγορίες προσώπων (και των οικογενειών τους) που χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας, η ρύθμιση αυτή εντάσσεται στα μέτρα που δύναται να λαμβάνει ο νομοθέτης, κατόπιν εκτίμησης των εκάστοτε δημοσιονομικών συνθηκών, σύμφωνα με τις κατευθυντηρίου χαρακτήρα διατάξεις του άρθρου 21 του Συντάγματος, ιδίως για τα πρόσωπα, τα οποία αναφέρονται στην παρ. 2 του άρθρου αυτού, καθώς και τις διατάξεις του άρθρου 16 παρ. 1 του Συντάγματος (για την κατηγορία των λογοτεχνών/καλλιτεχνών). Ιδίως τελεί σε συνάφεια α) με τις εξελίξεις επί το ευνοϊκότερον του νομοθετικού καθεστώτος για τους εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχους λόγω γήρατος ή αναπηρίας του e-ΕΦΚΑ οι οποίοι εργάζονται και τους καταβάλλεται σύνταξη από τον ανωτέρω φορέα (βλ. διάταξη του άρθρου 20 μετά την αντικατάστασή της με το άρθρο 114 του ν. 5078/2023 και σχετικά Πρακτικά της 4ης Ειδικής Συνεδρίασης της Μείζονος Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 27ης.9.2023) και β) με τις διατάξεις του άρθρου 91 παρ. 1 του ν. 5322/2026 με τις οποίες καταργήθηκαν οι περιορισμοί που προβλέπονταν στην παρ. 5 του άρθρου 12 του ν. 4387/2016 στη σύνταξη των επιζώντων συζύγων που εργάζονται ή αυτοαπασχολούνται (βλ. ως προς την τελευταία διάταξη σχετικά Πρακτικά της 5ης Ειδικής Συνεδρίασης της Ολομέλειας/Β΄ Θερινό Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 7ης.7.2026, σκ. 6).

19. Δοθέντος ότι το σκοπούμενο πεδίο εφαρμογής της προτεινόμενης ρύθμισης είναι να καταλαμβάνει μόνο τις κατά μεταβίβαση συντάξεις των περιπτώσεων α΄ έως ε΄ της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 που λαμβάνουν οι επιζώντες σύζυγοι, και με την επιφύλαξη ότι θα τροποποιηθεί αναλόγως το περιεχόμενό της, κατά τα αναφερόμενα στη σκέψη 15 της παρούσας, αναφύονται ερμηνευτικές δυσχέρειες ή/και ζητήματα αντίθεσης προς την κατοχυρωμένη στο άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της ισότητας, σε σχέση με όλες εκείνες τις κατηγορίες εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχων των ως άνω περιπτώσεων α΄ έως ε΄, οι οποίες και δεν εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998, για την απασχόληση στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, στις οποίες παραπέμπει η προς γνωμοδότηση διάταξη, και ειδικότερα αυτές των εξ ιδίου δικαιώματος συντάξεων των αναπήρων οπλιτών ειρηνικής περιόδου, των εξ ιδίου δικαιώματος συντάξεων Εθνικής Αντίστασης Ο.Γ.Α., των εξ ιδίου δικαιώματος συντάξεων ανασφαλίστων αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης, των εξ ιδίου δικαιώματος «τιμητικών» συντάξεων των λογοτεχνών – καλλιτεχνών και οι προσωπικές συντάξεις. Η αντίθεση ανακύπτει στον βαθμό που προβλέπεται, από την κείμενη νομοθεσία, η χορήγηση τόσο εξ ιδίου δικαιώματος όσο και κατά

μεταβίβαση των συντάξεων των περιπτώσεων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, τίθενται δε, κατ' αποτέλεσμα, σε ευνοϊκότερη θέση, με την απαλλαγή τους από τη μείωση αυτή, οι κατά μεταβίβαση δικαιούχοι που είναι επιζώντες σύζυγοι, σε σχέση με τους εξ ιδίου δικαιώματος δικαιούχους, οι οποίοι επιζούν και δεν έχουν εξαιρεθεί από το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998, ιδίως α) σε σχέση με όσους από τους συνταξιούχους αυτούς η σχετική εργασία ή απασχόληση αναλήφθηκε πριν από την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016, οπότε και εφαρμόζονται οι συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις του Δημοσίου, σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στην αρχική διατύπωση της παρ. 6 του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 ή/και β) μετά από την αντικατάσταση του άρθρου 20 του ν. 4387/2016 με το άρθρο 114 του ν. 5078/2023, το οποίο, κατά τη γραμματική διατύπωση των σχετικών ρυθμίσεων, αφορά σε συντάξεις γήρατος / αναπηρίας που καταβάλλονται από τον e-ΕΦΚΑ και άρα δεν καλύπτονται συντάξεις μη σχετιζόμενες με την επέλευση των ως άνω ασφαλιστικών κινδύνων (βλ. σκ. 4 της παρούσας), οι οποίες εξακολουθούν να καταβάλλονται από το Δημόσιο, όπως οι συντάξεις των προσώπων της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 (βλ. σκέψη 9 της παρούσας), για τις οποίες εφαρμοστέες είναι οι διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου.

20. Ειδικώς σε ό,τι αφορά στις λοιπές -πλην των επιζώντων συζύγων- κατηγορίες των κατά μεταβίβαση δικαιούχων σύνταξης των προσώπων που υπάγονται στις περ. α΄ έως ε΄ της παρ. 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016, οι οποίες εξαιρούνται ομοίως από την υπαγωγή τους στον e-ΕΦΚΑ και από το πεδίο εφαρμογής του ν. 4387/2016, σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της ίδιας παραγράφου, και οι οποίες χρήζουν ενιαίας κατ' αρχήν προστασίας, από την επισκόπηση της οικείας έκθεσης ανάλυσης συνεπειών δεν διευκρινίζεται γιατί δεν περιλαμβάνονται στα ωφελούμενα από την προτεινόμενη ρύθμιση, ιδίως κατά το μέρος που παραπέμπει στις διατάξεις της παρ. 14 του άρθρου 8 του ν. 2592/1998, οι μειώσεις των οποίων καταλαμβάνουν τις συντάξεις των συνταξιούχων του Δημοσίου γενικώς, είτε εξ ιδίου δικαιώματος είτε εκ μεταβίβασης.

VI. Καταληκτική Παρατήρηση

21. Ανεξαρτήτως των όσων διαλαμβάνονται ανωτέρω το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η θέσπιση συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων με τρόπο αποσπασματικό (βλ. πρακτικά 3ης Ειδ. Συν. Μείζονος Ολομέλειας 3.4.2023) δεν συνάδει με τις αρχές της καλής νομοθέτησης, ούτε διασφαλίζει την τήρηση στο συνταξιοδοτικό δίκαιο αρχών του κράτους δικαίου, όπως η δημοσιονομική βιωσιμότητα ή η ισότητα μεταχείρισης όμοιων περιπτώσεων (βλ. ενδεικτικά σκέψη 19 της παρούσας), ενόψει δε της παρατήρησης της ΑΣΥΡ που συνοδεύει την υπό γνωμοδότηση ρύθμιση για «εξακολούθηση της ισχύος παρωχημένων διατάξεων» ευκταίο θα ήταν για λόγους σαφήνειας και ασφάλειας δικαίου να ενοποιηθούν/κωδικοποιηθούν οι επιμέρους

ρυθμίσεις σε ενιαίο κείμενο με ρητή κατάργηση τυχόν διατάξεων που αλληλοεπικαλύπτονται ή και αντιφάσκουν ως προς το ουσιαστικό τους περιεχόμενο.

Μετά το τέλος της συνεδρίασης, η οποία διεξήχθη με τηλεδιάσκεψη, με τη χρήση της επίσημης κρατικής πλατφόρμας e-Presence.gov.gr, σύμφωνα με το άρθρο 295 παρ. 2 του ν. 4700/2020, συντάχθηκε το παρόν πρακτικό, το οποίο, αφού θεωρήθηκε και εγκρίθηκε από την Πρόεδρο, υπογράφεται από την ίδια και τη Γραμματέα.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ	**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ**
ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ	**ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΣΑΛΑ**

Για την ακρίβεια
Η Γραμματέας

STAVROULA TSALA
09/09/2026 14:27
Σταυρούλα Τσάλα